

Apate spreekt - over waarheid en leugen

SIMONE MILSDOCHTER
/ ALICJA GESCINSKA

Lichtvoetige ernst

Mia Vaerman

Gezien op 31 juli 2022
Kunstencampus aan Zee, Oostende,
in het kader van TAZ 2022

Een pleidooi voor de leugen. Dat is, kort samengevat, waar het Simone Milsdochter om te doen is in 'Apate spreekt', een tekst van Alicja Gescinska. Als Apate, de Griekse godin van leugen en misleiding, zet ze alle argumenten voor de heilzame werking van de leugen op een rij. Die zijn er in overvloed en ze zijn onweerlegbaar. Toch beseft je tegelijk dat de tekst één grote spelerei is. Typisch voor (die theoretisch denkende) filosofen.

31 JULI 2022

In een klaslokaal van het Conservatorium aan Zee van Oostende zit de tribune overvol. Een mooie, oude ruimte is het, zelfs met de zwart afgeplakte vensters. Spots aan het hoge plafond verlichten de lege vloer. Rechts ervan staan op een rij een boel spullen zoals een kop, een waterkoker, twee boeken, een touw, ...

Als ik zit merk ik dat de zaal een tussenlokaal moet zijn: ze heeft twee grote deuren, die in een hoek van 90 graden op elkaar aansluiten. Zo behandelen mensen ook de leugen: we lopen er constant doorheen zonder erbij stil te staan.

Tijdens haar monoloog zal Milsdochter personages en concepten als waarheid, liefde of kunst aanschouwelijk maken door er telkens een voorwerp aan te verbinden dat ze dan een plek geeft op de speelvloer. Waarheid zijn twee boeken, liefde een roestige, zware bal, kunst een bruut stuk marmer, en leugen twee rolletjes afplaktape. Gaaf hoe je als toeschouwer doorheen de monoloog telkens de concepten weer thuisbrengt - ze hoeft er maar naar te wijzen en je vindt de draad van haar redenering terug. Na het vertoog ruimte ze de boel weer op. Het blad, de bühne en de geest weer leeg.

Eindelijk nog eens de waarheid vertellen over de waarheid, dat wil Apate. Zeker in deze tijden van *post-truth*. Dat moet ze om de zoveel tijd opnieuw doen, zegt ze, want we vergeten het al te graag. Is waarheid het fundament van onze samenleving? Een noodzakelijke voorwaarde om te kunnen bouwen in vertrouwen? Vergeet het! Als we altijd zouden zeggen wat we denken van

elkaar, zou de wereld er nog zoveel belabberder aan toe zijn dan hij nu al is.

Wetenschap en rationeel denken brachten ons dan wel verlichting, lichamenlijk heil en technologie, maar ons bestaan is meer dan dat. In de jaren 1970-1980 van vorige eeuw haalde het postmodernisme de twijfel en het niet-rationele weer in ons denken binnen. Ook waarheid is, dat weten we nu zeker, relatief.

'Alles wat wezenlijk van waarde is, alles wat jullie tot mens maakt en tot de mens die jullie zijn, is getooid in leugens, halve waarheden en feitelijke ficties' oreert Apate.

...en dan zeggen dat je nergens liever had willen zijn dan precies daar

In de liefde snappen we vanzelf hoe destructief de waarheid en hoe heilzaam de misleiding is. Relatietherapeuten bezweren je te blijven geloven in de wonderlijke gaven van je zeer middelmatige eega, wil je de relatie levend houden. 'Wat heb jij toch een mooi, rond buikje!'. Met priemende blik en een monkellachje voert Simone Milsdochter alle oprechtheid rond minnen meedogenloos af. 'Het decennialang lief en leed delen, ... en aan het einde in een kamer die naar ouderdom en incontinentie geurt liggen en dan zeggen dat je nergens liever had willen zijn dan precies daar.' Een beklijvende zin die toch geen leugen is, maar een weldadige overtuiging.

Minder evident wordt het als Apate kunst langs de meetlat van de waarheid gaat leggen. Dat ook het kunstzinnige geen objectiviteit kan claimen en het moet hebben van zingeving en eigen gevoel, is steevast voer voor discussie. Maar en daar wordt het betoog van auteur Gescinska netelig die discussie moet tegelijk toch altijd weer gevoerd worden. Dat geldt trouwens evengoed voor andere niet rationeel of logisch te onderbouwen concepten als democratie, gelijkheid, recht en rechtspraak, straf en strafrecht om er maar enkele te noemen. Ook daar valt geen eenduidige uitspraak over te doen. Ook daar kan je niet spreken van waarheid. Het heftige polariseren in onze tijden rond *woke*, gender en dekoloniseren toont hoe ons redelijk denken in mistige wolken blijft gehuld. Tegelijkertijd zal niemand hier ook maar enige vorm van misleiding dulden. Terecht.

Daarin schuilt voor mij een gemiste kans in de tekst. De voorbeelden die Alicja Gescinska (vooral in verband met kunst) aanhaalt, zijn al te voor de hand liggend. Met de Mona Lisa of Chopins Nocturnes heeft niemand een probleem. Maar de recente hetze in Documenta (Kassel), waarbij een schilderij van het Indonesische collectief Taring Padi' een zwaar debat deed oplaaien over antisemitisme, toont dat er in kunst veel meer in de weegschaal ligt dan smaak waarover niet valt te twisten. Het zou de filosofische discussie in 'Apate spreekt' zoveel meer diepgang hebben verleend om het te hebben over die heikele hedendaagse kunst. Bijvoorbeeld. En zeker weten dat Milsdochter ons feilloos had meegesleurd in de modder van haar argumenten.

Toch blijft de voorstelling een mooie inleiding in filosofie en in het vragende denken. Benieuwd naar de *table top* versie ook - waarbij Simone Milsdochter Agape vertolkt voor een publiek van maximum veertig mensen. Met haar malicieuze ogen en die innemende manier van spelen veegt ze de waarheid zo van tafel.